

MAGYAR KISEBBSÉG JUGOSZLÁVIÁBAN

A kisebbségi szellem útja a kikristályosodás felé. A Közművelődési Tanács munkája. A Keresztyén Egyház 1937. évi jelentése. A bácstopolyai magyar iparosok kiállítása. A közművelődési egyesületek munkája. A magyar délszláv kultúrközlekedés. A magyar oktatásügy. Sajtó és irodalom.

A JUGOSZLÁVIAI MAGYARSÁG aránylag távol esik a zajos közép-európai eseményektől, s így csupán a maga szűkebb értelemben vett kulturális állásainak kiépítésén dolgozik. Ez a munka nem is a pillanatnyilag felmutatható és kézzelfogható eredményekben, mint inkább a magyar vezetőférfiaknak a vajdasági lapokba írott cikkeinek kihatásában mutatkozik meg. Az erdélyi és felvidéki magyar népcsoportnál kisebb műveltségű és gyengébb szervezettségű jugoszláviai magyar népcsoport kisebbségi helyzetében ma van azon a fokon, hogy tudományosan is számot vessen helyzeti adottságaival, illetve eszmei alapon szabjon irányt kisebbségi magatartásának. A jugoszláviai magyar népcsoport helyzetével a folyóiratok és napilapok hasábjain több cikk foglalkozott és ezek végső eredményét összegezi az újvidéki Reggeli Újság szeptember 18-i számában Reök Andor, a jugoszláviai magyar értelmiség egyik jeles tagja. A cikk szerint a délvidéki magyarság kis számánál fogva sem engedheti meg magának a világnézeti alapon való széthúzást. A jugoszláviai magyarságnak anyagi és szellemi erejét egyaránt az egység megteremtésére kell felhasználnia és egységének tudatában kisebbségi jogainak kivívását kell szorgalmaznia.

A legnagyobb jugoszláviai magyar művelődési egyesület, a szabadkai Magyar Olvasókör ezidei tisztújító közgyűlése indította el a délvidéki magyarság ez eszmei tisztulásának folyamatát, amelyhez a délvidéki magyar ifjúság és a főiskolai hallgatók, mint az Olvasókör ifjúsági szakosztálya, testületileg csatlakoztak és június 3-i közgyűlésükben leszögezték: „Szükségesnek látjuk, hogy kisebbségi életünk minden terén és minden munkájában az építő szándék érvényesüljön, a széles magyar népi rétegek beszerzése, kulturális felkarolása és egységének létrehozása érdekében. Ezért a leghatározottabban elítélünk minden olyan törekvést, amely faji, vallási és osztályalapon való ellentétek támasztásával az egységet veszélyezteti“.

A jugoszláviai magyar művelődés munkaterületéről az alábbi feljegyzésre érdemes eseményeket idézhetjük. Az újvidéki Reggeli Újság szerkesztőiből és munkatársaiból az egész Vajdaságra kiható munkakörrel „Közművelődési Tanács“ alakult, amely az 1937/38. évben végzett munkájáról jelentést adott ki. E szerint 55 délvidéki magyar művelődési egyesület a Közművelődési Tanács által kiadott előadási anyagból 419 előadást tartott, amelyen 47.215 hallgató vett részt.

A zombori Magyar Közművelődési Egyesület augusztus 3-án évi rendes közgyűlést tartott, amelyen Magasi Antal elnöki beszámolója után Deák Imre felolvasta az Egyesület múlt évi működéséről szóló jelentést. A beszámoló szerint a kör az elmúlt évben analfabéta-tanfolyamot, több irodalmi estet, népegészségügyi előadást és három magyar nótáestet, valamint több műkedvelő előadást tartott.

A fentieknél kevésbé megnyugtató jelenség az, ami a jugoszláviai Keresztyén Egyház 1937. évi jelentésében szerepel: a délvidéki református

magyar falvak egyre néptelenebbé válnak. E végzettszerűen elhatalmasodó és az egész jugoszláviai magyarságra is kiható veszedelemnek különösen a jugoszláviai nyugati református egyházmegye a központja. Ezért az egyházmegye Rétfalun megtartott esperesi gyűlésén határozatot hoztak a református magyar falvak elnéptelenedésének megakadályozására, mert amint az egyházmegyei beszámoló mondja: „... a járványszerűen fellépő egyke azzal fenyeget, hogy ha valamilyen csoda nem segít, református egyházaink és a jugoszláviai református magyar községek teljesen elnéptelenednek.“

A BÁCSTOPOLYAI MAGYAR iparostársadalom kétnapos kiállítást rendezett, amely megrendezésénél, valamint a kiállított ipari készítmények értékénél fogva beszédes bizonyossága volt a délvidéki magyar iparos ügyességének és élniakarásának. A 72 topolyai iparos kezemunkája olyan érdeklődést tudott kelteni, hogy már az első napon több mint 1000 látogató nézte végig a kiállítást. Zentán az 50 éves ipartestület ünnepségeit ugyancsak ipari bemutatóval kezdték s az iparos kultúrház alapköletételt ünnepségével folytatták, majd a helyi szerb iparossággal együtt rendezett kultúrelőadással végezték.

Petőfi Sándor emlékezetének szentelt előadást tartott augusztus 10-én az újvidéki Polgári Magyar Daloskor. A Petőfi-emlékest előadója Kende Ferenc hírlapíró volt, aki a halhatatlan magyar géniusz előadásában példaképpül állította oda a délvidéki magyar ifjúságnak, mely szavalatokból és megzenésített dalokból ismerhette itt meg a nagy magyar költő műveit.

Arany János költői emlékének a gombosiak rendeztek nagyvonalú ünnepélyt, amelynek előadója Hajdú András tanító volt. Értékes tanulmányában Arany emberi és költői nagyságát mutatta be nagyszámú hallgatósága előtt. Barna Pál szavalta Arany János Toldiját és a Hamis tanút. Érdekes megjegyezni, hogy Arany János költészetével másfél óráig tudták együtt tartani a falu egyszerű földműves népét.

Az újvidéki Polgári Magyar Daloskor ifjúsági osztálya Vörösmarty-emlékestet rendezett. Értekezést Blazsek Ferenc hírlapíró olvasott fel, majd többen a költő legjelesebb verseiből szavaltak. Az ifjúsági művelődési osztály szeptember 21-én népegészségügyi előadást tartott, melynek keretében Bauer József a tuberkulózisról és a turisztikáról, mint a tüdővész elleni védekezés hathatós eszközéről beszélt. Az újvidéki Darányi-telepi Olvasó- és Gazdakör keretében pedig megalakult Újvidék harmadik magyar ifjúsági kultúregyesülete.

A napi politikai helyzet alakulásától függetlenül, a délszláv-magyar szellemi közeledés egyik jeleként említi a Reggeli Újság, hogy a budapesti Szent Angelina szerb nőegylet Újvidékre szándékozik költözni. Az egyesület elnöke Dungserszky Olga Újvidékre közgyűlést hívott össze, amelyen az az óhajtás hangzott el, hogy a magyar kormány beleegyezésével áttelepítendő nőegyesület 5 millió dínáros vagyonát is át kellene juttatni Újvidékre.

A dunabánsági Nemzeti Színház Madách Ember tragédiáját a belgrádi színházakat is megelőzve, Zomborban akarja bemutatni Jankulov Vladimir püspöki helynök fordításában. A színház dramaturgia, a kitűnő magyar tudású Vasiljevics Zsarkó most dolgozta át színpadra a munkát, amelyet a báni Nemzeti Színház zombori vendégszereplésén október hónapban készültek bemutatni.

A KÖZOKTATÁSÜGY TERÜLETÉN az elmúlt negyedévben feljegyzésre érdemes eseményként említjük meg, hogy a névelemzés megszüntetésének céljából és a népiskolai magyar tanosztályoknak magyar tanerőkkel való ellátása kérdésében Deák Leó és Vámos János zentai tanár szeptember

27-én kihallgatáson jelent meg Belgrádban Magarasevics közoktatásügyi miniszternél, aki az előterjesztett sérelmek „gyors orvoslását” megígérte. A közismerten nagyon rosszul szerkesztett jugoszláviai magyar tankönyvek hibáira mintha a jugoszláv tanügyi kormányzat is rájött volna, mert a magyar tannyelvű népiskolák részére most új ABC-t és olvasókönyvet engedélyezett. Egy régi hibát azonban nem orvosoltak: a magyar tankönyvet most sem magyar tanférfit, hanem Radojevics Szvetiszláv nyug. min. tanácsos állította össze, ábrázoló képeit viszont a szabadkai Oláh Sándor festőművész rajzolta.

A zentai magyar-szerb párhuzamos tannyelvű állami reálgimnázium beiratási rendjét ismerteti az újvidéki Reggeli Újság augusztus zi. száma. A közlemény szerint a kérdéses tanintézetbe kizárólag a zentai és törökkanizsai iskolai körzetből lehet beiratkozni. A más járásból, illetve iskolai körzetből jelentkező növendékek csak külön báni engedéllyel vehetők fel, ami súlyos sérelem a közép-bácskai magyarságra nézve, mert az itt élő több százezer főnyi magyar lakosság erre az egy tanintézetre van utalva. Akik pedig e jelentős számú magyar néptömbből nem élnek az éppen fent idézett iskolai körzetben, nyilvánvalóan a többségi szerb tanítási nyelvű középiskolákba kényszerítettek.

A jugoszláv miniszter az iskolai év elején rendeletben írta elő a középiskolák VII. és VIII. osztályai részére a nemzeti tantárgyak (mint a szerb-horvát nyelv és irodalom, történelem, stb.) szemináriumi oktatását. Sajnos a tanügynek ilyen értelmű nacionalizálása csak újabb sérelem a magyar kisebbségre, egyrészt mert a középiskola nyolc osztályában, a rendes oktatás keretén belül is éppen elegendő mód nyílik e nemzeti tantárgyak elsajátítására, másrészt mert e tárgyak idegen voltuknál fogva éppen a kisebbségi növendékekre a legmegérőltetőbbek.

Várady Imre és Vámos János volt középiskolai tanár közbenjárására a közoktatásügyi miniszter rendeletet adott ki, melynek értelmében a belgrádi állami szerb tanítóképzőben a párhuzamos magyar tagozaton ezidén újabb első osztályt nyitottak. A tanítóképző magyar osztályába a szeptemberben megkezdett beiratások eredményeként 23 magyar növendéket vettek fel, míg a második osztályba 19-en iratkoztak be.

A jugoszláviai magyar egyetemi hallgatókról a Kalangya című irodalmi folyóirat ezévi júliusi számában Somorja Sándor egyetemi hallgató cikket írt. A cikk, amely a kérdésnek adatszerűen is alapos ismeretében íródott, igen figyelemre méltó. A szerző cikkét a következőkkel kezdi: „... A jugoszláviai magyarság húsz éves kisebbségi élete alatt sem tudott a helyi viszonyoknak megfelelő iskolaprogramot megvalósítani. Igen enyhén vigasztalódhatunk tehát abban, hogy rengeteg idő után a délvidéki magyar sajtó most kezdi felkelteni a figyelmet oktatásügyünk iránt.” A hivatalos kimutatás adatai szerint — folytatja a cikk — a magyar és — az összehasonlítás kedvéért — a német nemzetiségű jugoszláviai egyetemi hallgatók számának alakulását az 1923. és 1935. évek között az alábbiakban közöljük:

Évszám	Magyar nemzetiségű egyetemi hallgató	Német hallgató
1923	105	83
1924	125	77
1925	113	102
1926	224	169
1927	223	154
1928	269	187
1929	263	191
1930	342	336
1931	384	371

Évszám	Magyar nemzetiségű	Német egyetemi hallgató
1932	395	366
1933	409	390
1934	371	379
1935	328	392

A kimutatásból látjuk — így szól a cikk —, hogy a magyar főiskolai hallgatók száma 1933-ban volt a legnagyobb s azóta érzékeny esést mutat, míg ugyanekkor a németeké állandóan emelkedik és ma már jóval meghaladja a magyarok számát is, jóllehet a magyar főiskolások száma 1934-ig állandóan több volt a németekénél. Ennek okát elsősorban az egyre nehezebb életviszonyokban és elhelyezkedési nehézségekben kell keresni, de nagyban hozzájárult diákságunk számbeli csökkenéséhez az is, hogy a gondoskodás a magyar egyetemi hallgatókról egyre mostohább.

A magyar főiskolások 1935. évi 328 főnyi számát illetően felteszi a kérdést a cikkíró, vajjon a magyar főiskolások száma a magyar főiskolai végzettségű értelmiség utánpótlását elláthatja-e? Az alábbi rövid összehasonlítás választ ad erre is:

Jugoszláviában kereken 1000 lakosra jut 1 főiskolai hallgató.

Ugyanekkor 930 szerb-horvát-szlovén lakosra jut 1 főisk. hallgató

1660 német nemzetiségű „ „ 1 „ „

1830 magyar „ „ „ 1 „ „

Tehát a magyar főiskolai hallgatók száma mélyen az országos átlag alatt van, amely átlagot véve alapul, a jugoszláviai magyarság száma után 475—500 magyar főiskolásnak kellene lennie.

A jugoszláviai magyar főiskolai hallgatók Zágrábban, Belgrádon és Szabadkán folytatják tanulmányaikat. A délvidéki magyar főiskolások a következő százalékarányban oszlanak el a három főiskolai városban:

	1935 %	1933 %	1928 %
Zágráb	50	54	65
Belgrád	25	25	14
Szabadka	25	21	21

Tehát amíg a Belgrádban és Szabadkán tanuló diákjaink száma növekszik, addig a Zágrábban tanulók száma 65%-ról 50%-ra esett. A magyar főiskolások fele még így is a zágrábi egyetemet látogatja; főoka ennek a jól szervezett zágrábi diákotthon és a menza. Míg a szabadkai növekedés főleg a viszonylagosan olcsóbb létfenntartás következménye, addig a belgrádi növekedésnek — párhuzamosan a zágrábi diákság számának csökkenésével — több oka van. Az idézett cikk szerint: „A Bolyai Farkas Kör működése, amely sokban segíti elő a magyar diákság belgrádi tanulását, másrészt a vajdasági elhelyezkedésnél jóval előnyösebb belgrádi diploma szerepe, végül pedig „az a megértő, baráti, mondhatnék, testvéri szellem“, amely a belgrádi egyetemen uralkodik, az oka, hogy a belgrádi diákok száma emelkedik — állapítja meg a cikk. Sajnos a „megértő, baráti, testvéri szellem“, mint ismeretes, igen közel jár a baloldaliság olyan megnyilvánulásához, amely miatt a belgrádi egyetemet kommunista diákmozgolóadásokért nem egyszer bezárták. A délvidéki magyarság szempontjából azonban mégis csak értékesebb a nyugodt tanmenetű zágrábi egyetem, amelynek végzett diákjai öntudatosabb művelői a délvidéki magyar szellemi törekvéseknek.

Igen figyelemre méltó, de nem megnyugtató a cikknek a jugoszláviai egyetemi hallgatók megoszlásáról szóló kimutatása az egyes karokon. E kimu-

tatás szerint a magyar főiskolai diákság még nem ismerte fel kellően az egyes pályák, illetve működési terek fontosságát, amelyeken legjobban szolgálhat a délvidéki magyarságnak. Amilyen örvendetes a jogászok számának csökkenése és a többi szakon tanuló diákok számának emelkedése, olyan sajnálatos a bölcsészhallgatók számának esése; a magyarul tudó és magyarul érző középiskolai tanárok majdnem teljes hiányát a délvidéki magyarság nagy mértékben érzi. Míg az amúgy is kisszámú főiskolai diákságnak több mint a harmada ügyvédnek készül, tanár csak egynyolcada akar lenni.

A vajdasági irodalom nagy halottja iránti kegyeleti aktus szép példája, hogy mint minden esztendőben, az idén is augusztus 22-én Szenteleky Koméinak, a vajdasági magyar irodalom egykori kitűnő művelőjének emlékére Ószivácon gyászistentiszteletet tartottak a vajdasági magyarság vezetőinek részvéteivel. A Szenteleky sírjához kivonult ünneplők kegyelettel emlékeztek meg a vajdasági irodalom korán dhúnyt vezéréről.

Való igaz, hogy a legmostohább sorsú vajdasági irodalom a kegyeleten kívül nem sokat adhat művelőinek.

FEKETE LAJOS